

ТЕШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ДУГОГ ПРЕПУШТАЊА ПОЉА КУЛТУРЕ НЕПРИЈАТЕЉИМА СРПСКЕ ИДЕЈЕ И СЛОБОДНЕ СРБИЈЕ

Удављени у плићаку

Насупрот распрострањеним марксистичким и либералним стереотипима, многе пресудне битке данас губе се или добијају на пољу културе, а тек потом на пољу политике и економије. Идеолошки неписмена политичка класа у Србији и даље испољава неразумно потцењивање значаја културе у битним сферама државе, политике и народног живота, али њихове иностране газде добро знају куд ударају. Чак и добронамерни део власти у Србији сустопице понавља катастрофалне грешке својих претходника и чини да српска национална култура увелико бива срозана на ниво поткултуре и фолклора у сопственој земљи. Тај бумеранг прво ће њих и стићи

Пише: Богдан Десница

„Дакле, ово је хијерархијски ред приоритета: култура, политика, економија. Не ма који други пут, околишни. Економија је само средство, а не циљ државе и њеног народа као целине.”

Угледни аустријски професор Герхох Рајзегер је ономад на скупу организације „Европска синергија” у Перуђи неоториво бранио ову тезу.

Истина је да је култура постлибералне епохе одавно изгубила везу са својим кореном у култу, заборавила дубину и смисао посвећеног сакралног неговања, замагљена је свест о њеном алхемијском својству повратног деловања на ствараоца и друштво. Поодмакли стадијум масификације донео је оштећења каква подразумева задати сусрет на нивоу најмањег заједничког садржаоца свих, а то је увек најниже. Дно. Само најниже имамо сви, одатле почињу разликовања. Култура дна техником је сведена на апаратизовану „културу средстава”, а у социјалној равни на психодрамску радионицу и забавиште за таште, искомлексиране, јалове, раскорене, самозатворене и изопачене интелектуалце. Беживотна апстракција, плус плићак, плус маса. И није случајно велики француски песник Шарл Пеги констатовао: „Културу су *издали* они који су били најпозванији да је бране.”

Забавиште је, при том, реч чији значај никако не би требало превидети ни сузити, нарочито са становишта политичке технологије и управљања Системом у епохи масе. „Политичка власт је то одавно приметила. Нема делотворнијег средства за лаку владавину над човеком него што је *забава*. Уз помоћ забаве од целих народа се праве идиоти”, опомиње Бела Хамваш у *Scientia sacra*

Култура је, међутим, негде у својој сржи сачувала – као могућност – нешто од својих древних моћи, које надилазе скалу срозавања човека, губљења ранга, и које је и даље чине отвореним пољем историје спасења. У секуларној сфери, скривену моћ културе су изгледа пре и боље од других препознали они који данас претендују да буду глобални управљачи, светска „надвласт”. И не само да су схватили, него су кроз цео XX век разрађивали и спроводили прецизну инструментализацију тих могућности културе. Инструментализација је остваривана у широком распону од идеологије, преко политике и геополитике, до економије.

КУЛТУРА КАО ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНСТРУМЕНТ

Идеолог и стратег америчког „постнационалног глобалног система” Збигњев Бжежински у својим главним геополитичким радовима такође култури даје прворазредан значај. (То је неочекивано само за неке београдске мале приучене мондијалисте, какве сам Бжежински сврстава, дословно, у припаднике „зависне елите” у америчким „вазалним државама”.)

„Битан а тако често и неразумно потцењен аспект америчке глобалне моћи јесте *културна доминација*

– масивни, али неприметни амерички утицај на глобалне комуникације, популарну забаву и масовну културу”, пише Бжежински у *Великој шаховској табли*

У његовој поставци, изложеној без еуфемизама каквима прибегавају слаби, култура је један од четири суштински важна стожера америчке стратегије глобалне доминације. Остала три су: војна моћ, економско-технолошка моћ и глобална мрежа специјализованих организација, посебно „међународне” финансијске институције (ММФ, Светска банка, Светска трговинска организација...). Бжежински, не толико оригинално али недвосмислено, указује на стварни смисао културне доминације. Његово отворено доктринарно признавање употребе ку
лтуре

као једног од четири стожера америчке експанзивне *геостратегије*

– „стратегујског менаџмента геополитичких интереса” – има прворазредан значај. Више пута смо објаснили да је реч о механизму растакања и „замене” најдубљих вредносних структура интегралног човека и регуларних традиција, које воде порекло од Првог Објављења и бивају стваралачки продужаване кроз културе. Тако се народи поробљавају најпре изнутра, губљењем моћи препознавања непријатеља и лишавањем појмовника за именовање ствари. Умртвљују се одбрамбени инстинкти и воља да се пружи креативни или борбени отпор. Покреће се познати механизам идентификације са агресором, посебно – не крије Бжежински – „код светске омладине”. Као врхунски репер инсталира се упрошћена стрип-психологија и мишљење у симплификованим дуалним шемама глобалног Холивуда. Распаљује се чежња управо за оним вредностима и обрасцима које западна пропаганда настоји да наметне као облик неоколонијалне

свести.

Према продорним запажањима Александра Зиновјева, у његовој студији *Велика прекретница*

„Запад управо тежи томе да му намерачена жртва сама падне у чељуст и да при том чак буде захвална. Ради тога и постоји

моћан систем саблазни и идеолошке обраде

. Тактика позападњавања, односно успостављања поретка колонијалне демократије, подразумева поред осталог да се

до жалосног нивоа доводи национална култура. Њено место заузима псеудокултура западњаштва

. Масама становништва нуди се сурогат демократије у виду распуштености, слабљења контроле од стране власти, приступачне забаве, препуштености самом себи, систем вредности који ослобађа људе сваког труда и моралних ограничења. Запад, освајајући свет за свој рачун, уништава сваки могући конкурентски заметак другачије еволуције.”

МАГИЈА „УГОДНОГ ДЕСПОТИЗМА”

Слично размишља и британски Игнацио Рамоне, главни уредник француског *Монд дипломатика*

Питајући се због чега једна тако застрашујућа војна, дипломатска, економска и технолошка превођ не изазива више критике и отпора, он у огледу

Угодни амерички деспотизам

каже:

„Америка, поврх свега, спроводи хегемонију на културном и идеолошком плану. Држи контролу над симболичким; то јој омогућава приступ ономе што Макс Вебер назива ‘харизматичном доминацијом’. У многим областима Америка је обезбедила контролу над речником, концепцијама и смислом. Приморава да се износе проблеми које она ствара, речима које сама предлаже. Обезбеђује шифре за дешифровање загонетки које сама

намеће. Уз најзначајније фабрике ове индустрије убеђивања иде и контрола над културном индустријом и власт над маштом.”

Култура, међутим, није само инструмент мондијализма, него би могла бити и најмоћније оружје против мондијализма. Чак и у постојећем устројству Европе, засноване више на новцу и моћи а мање на духовности и култури – како је то уочио амерички професор др Трајан Стојановић (у значајној студији *Балкански светови — Прва и последња Европа*, преведеној и на српски) – сазрела је свест да би овакав поредак ствари могао довести до самоубиства Европе уопште. Много је знакова да у постдемократској Европи до институционалног нивоа нараста свест о неопходности отпора, уз остало, хегемонији америчке масовне поткултуре. То показују тврде позиционе борбе на „преговорима” о укидању заштитних механизма и субвенционисања неких западноевропских националних култура, нарочито француске, какви се готово сваке године воде у оквиру СТО.

Коначни исходи, као и способност овакве Западне Европе да истраје у овом ставу, нису неизвесни. На жалост. Имају ограничен домет, све док се не десе дубља и крупнија померања у расподели планетарне моћи. Ипак, тај отпор америчкој културној и идеолошкој хегемонији је врло јасан и конкретан и не би га требало потценити. Ако бисмо тражили мото под којим се он одвија, онда се подесним чине речи славног европског редитеља Клода Отона Ларе: „Свако ко се у Европи, без обзира на његову политичку боју, бори против ‘судбине’ сопственог културног ишчезнућа – мој је брат.”

КОМПЛЕКС НИЖЕ ВРЕДНОСТИ

Насупрот оваквим увидима и признањима, политичка класа у Србији веома дуго, и хронично већ, испољава неразумно потцењивање формативног значаја *културе* у битним сферама државе, политике и народног живота. Код оних који се могу сматрати елементарно добронамерним, порекло потцењивања је у дилетантизму, незнању и недораслости, одакле потиче осећај инфериорности и потреба за забашуривањем или

подражавањем. Код оних других, просто, ради се о злој намери и тачном препознавању начина да се та намера дугорочно оствари. У оба случаја инструментализован је комплекс ниже вредности, провинцијална свест и епигонство, при чему је „провинција” (дабоме) психолошка а не географска категорија.

Политичка класа у Србији културу поима уско и банално, углавном је не видећи уистину ни у мрежи такозваних институција културе, камоли изван њих. Једни културу свде на фолклоризам, други на слепо преузимање готових поткултурних модела вестернизације, а и једни и други на уму заправо имају естраду, „имиџ”, „тренд”, забаву. Култура је за њих досадна дангуба или поза, поље непродуктивног трошења или пак перионица новца, утешна награда за политичке олупине или поље за мале игре завођења кварљивих интелектуалаца и поводљивих маса. Или све то помало.

За обневиделу и бахату политичку класу у Србији, и „позициону” и „опозициону”, култура више није препозната чак ни као суптилнији начин идеолошког исказивања, окренут елитним круговима и стога утицајан на оне који највише утичу. Тако, од задњих пет влада у Србији четири су поље културе у потпуности препустиле својим сопственим најекстремнијим идеолошким непријатељима, не видећи у томе никакав логички проблем, чак их обилато финансирајући. Међутим, можда је и то лако разумљиво, јер политичка класа у Србији одавно нема никакву идеологију, него сезонски ускаче у туђе идеолошке матрице, компилира без разумевања, спаја неспојиво, обећава ствари које се међусобно искључују, већ према проценама и потребама ангажованих маркетиншких тимова. Да би прикрили такву изгубљеност, аморалност и бесадржајност, као спасоносну формулу прихватају да ово време зову „постидеолошком ером”.

Редовно, без изузетака, изостаје стварна свест о пресудној формативној важности креативног поља културе, свест да култура „претпоставља да између друштвеног, уметничког, политичког, привредног живота постоји високо стилско и духовно јединство”. Свест да није јапанска економија створила јапански морал, самурајски кодекс, духовну баштину, естетику, поглед на свет и живот, него — потпуно супротно — јапански модели привређивања и пословања непосредно су изведени из таквог културног и духовног наслеђа.

Вреди ли онда таквој српској политичкој класи објашњавати да су многе српске политичке, економске и друштвене битке најпре непоправљиво изгубљене у култури? Вреди ли им објашњавати како се успоставља и одржава стереотип о „затуцаним националистима” („сељацима”) и „светским грађанима” („урбаним момцима”)? Вреди ли им указивати како се успостављају дубљи кодови комуникације са младом генерацијом, како

јој се помаже да древно сопство креативно тумачи и модерно проживи, без противречности и опаких странпутица?

ПОУКЕ ИЗ ЈЕДНОГ ПАДА

Са спознајама о таквом стању, можемо само замислити смех бившег председника Србије и Југославије када је, у јулу 1999, на сто добио саветничку студију насловљену *Култура отпора* у којој је, поред осталог, писало:

„На раскршћу сте, пресудном раскршћу. Први пут после дужег низа година Срби су потпуно уједињени у *духу отпора* који је, заиста, фасцинирао нормални део света. Наши непријатељи омогућили су нам оно што бисмо сами, изнутра, тешко постигли. И сви прихватају, барем прећутно, да сте Ви по формацији на челу тог отпора. Но тај уједињујући *дух отпора* одржаваће се у нашем друштву још месец и по, највише два. До јесени. Једини начин да обезбедите трајање *духа отпора* јесте да му дате форму *културе отпора*.
. Културе, а не естраде отпора, поготову не политичке естраде. Ако створите *културу отпора*, за шта сада постоје идеални услови, *дух отпора* ће изборити трајност и даће заувек печат овом времену. Култура отпора мора да буде широка, духовита, недогматична, свежа, прилагодљива различитим формама, медијима, жанровима и генерацијама. Такође, таква култура отпора је можда последња могућност да се приближите генерацији деце која су била први-други разред када сте дошли на власт. Све остало, укључујући и естраду и политику, чак и економију, моћи ће да се провлачи уз то. Зато, ако је неопходно, жртвујте и три фабрике или моста да бисте, на пример, снимили три врхунска *српска* филма о *српском отпору*

. Филмови имају моћ да изграде мостове, мостови не могу да створе филмове. Финансирајте 10 или 20 позоришних премијера у Србији, Грчкој, Русији, Западној Европи, чија ће тематика бити иста: дух српског отпора. Формирајте полуванични преводилачки координациони центар, који ће, о трошку српске државе, превести кључна књижевна, публицистичка и научна дела о српском отпору на тридесетак светских језика. Стипендирајте дела и омогућите студијске боравке који би подржали културу отпора. Позовите најчитаније писце и наручите им романе о духу отпора. (...) Ако не урадите тако, ако духу отпора не дате чуварну форму културе отпора, убрзо ће вам узети све, укључујући и ту реч:

отпор

. И вама и Србији. Ви можда без ње можете, али Србија не може.”

Исход је познат. Исмејана *Култура отпора* постала је део *Анатомије пада*. Дабоме, то није последњи смех ни последњи пад, баш као што ни историја није потпуно израчунљива људским аршинима.

Најзад, важни немачки филозоф и професор католичке догматике Франц Бадер био је у праву: „Свака права култура је егзорцизам.”

Ми, дакле, нисмо у потрази за изгубљеним временом, него за правом културом. Јер нам је животно неопходан егзорцизам. <

(Извор: „Европа нација“, Београд, јун 2005)

Објављено: понедељак, 16. мај 2016, 08:56h